

בסימן עלייה

סיפורם של שלושה סוהרי חובה בשב"ס, שעלו לארץ מאתיופיה, רוסיה וארגנטינה ■ הם עזבו בית ומשפחה ועלו לישראל, להתחיל בחיים חדשים תוך התמודדות עם קשיים לא מעטים ■ ציונות נוסח שנות האלפיים

מאת: טובה שריקי

זהו סיפור על ציונות. שלושה עולים, משלוש מדינות שונות, שהתחילו את חייהם במקומות שונים על הגלובוס ומצאו עצמם חלק ממדינת ישראל וממשפחת שב"ס. ר"ס ברברה פרצ'וק מארגנטינה, סמל אליאס קנו מאתיופיה וסמל ולדיסלב שימנוב, מרוסיה. עבור שלושתם: מדינת ישראל היתה משהו רחוק ולא מוכר. אליאס לא ידע עברית, ולדיסלב וברברה כמעט לא ידעו שהם יהודים.

אבל אז הם עלו לארץ. התמודדו עם קשיי הקליטה והשפה ובחרו לחיות כאן. כשהגיע מועד הגיוס שלהם לצה"ל, בחרו בפעם השנייה. הפעם החליטו לשרת בשב"ס ולתרום למדינה כסוהרי חובה. מאחורי החומות, במדים, הם כבר לא עולים חדשים. הם ותיקים, כמעט צברים. דוגמה לקיבוץ גלויות ולארץ ישראל יפה.

רועה צאן בכפר

"הכי רחוק מישראל", אומר אליאס על הכפר בו גדל, באתיופיה. הוא לא מתכוון למרחק גיאוגרפי. אליאס גדל בכפר קטן. בן לאב נוצרי ולאם יהודיה. עד שהיה בן שמונה, עבד כרועה צאן. אז החליט לפתוח חנות מכולת 'כדי להרוויח כסף', הוא אומר. "לא הלכתי לבית ספר", הוא מספר. "אמא שלי לא רצתה שאלמד בבית ספר בגלל שהיא פחדה. היא ידעה שאם ידעו שאני יהודי, ירביצו לי ויתעללו בי. היא רצתה להגן עלי. בשלב מסוים אחותי הצליחה לשכנע אותה לשלוח אותי ללמוד, אבל אחרי שהרביצו לי פעם אחת, חזרתי לעבוד בחנות. לא הלכתי שוב לבית ספר. עשיתי כל מיני עבודות, בעיקר בחקלאות. מאד שונה ממה שעושים ילדים בארץ".

ידעת באותם ימים משהו על ישראל?

"בקושי. המשפחה של אמא שלי הגיעה לארץ הרבה לפנינו, חלק בשנת 1984 וחלק בשנת 1991. הם מאד רצו שנבוא לארץ יחד אתם או אחריהם, אבל אבא שלי לא הסכים. הוא לא היה מוכן לעלות לארץ. מבחינתו זאת לא היתה שאלה אפילו. הוא היה נוצרי, כל המשפחה שלו היתה באתיופיה והוא אהב את אתיופיה. כל הנושא של מדינת ישראל לא עניין אותו בכלל".

כשהיה אליאס בן 13, נפטר אביו. מצבה של המשפחה הלך ונעשה קשה יותר ויותר. אמו נשארה

סמל אליאס קנו

"שב"ס הפך בשבילי

לבית אני לומד פה,

מתקדם. זה הבית שלי"

אלמנה, אם לשבעה ילדים ואליאס הפך להיות המפרנס העיקרי במשפחה. "במשך שנה טיפלתי באמא ובאחים שלי", הוא אומר. "אמא שלי, אחרי שאבא נפטר, מכרה את כל הרכוש שהיה לנו. היא מכרה אפילו בגדים שהיו לה. נשארו לנו רק פרות שגידלנו. ההכנסות היו ממה שמכרנו, כמעט כלום מעבר לזה. בשלב הזה כבר היה ברור שאין סיכוי שאני אלך ללמוד. במקום ללמוד, הייתי חייב לעבוד".

בתום שנה קשה, החליטה אמו של אליאס לעלות אתו ועם ששת אחיו לארץ. "בגלל שאנחנו 'חצי חצי', הוא אומר, מכוון לעובדה שאביו נוצרי ואמו יהודיה, "נהוג לעשות בשלב ראשון כל מיני תחקירים בשגרירות, לשאול שאלות. במקרה שלנו, היתה לנו הוכחה חותכת ליהדות שלנו. יש אפילו ספר תורה שעשו למשפחה שלי ושנמצא בארץ. מהר מאד, אחרי שלושה-ארבעה ימים, כבר אמרו לנו: 'זהו, אתם עולים לארץ'".

איך הרגשת כששמעת את הבשורה?

"מצד אחד, ממש קשה. כאב לי שאני עוזב את המקום שגדלתי בו. גם אם זה לא המקום הכי מפותח בעולם, בשבילי אתיופיה היתה בית. חוץ מזה שלאבא שלי היו באתיופיה עוד אישה, נוצריה, ועוד ילדים. יש לי שבעה אחים, שמאז שעזבנו אני בעצם לא בקשר אתם. אז זה היה הקטע הקשה. מצד שני, הייתי ממש מאושר, שמח. כי ידעתי שאני מגיע למדינה שלי, למשפחה שלי שכבר היתה פה, לסבתא שלי, לאחים של אמא שלי. ידעתי שבישראל אני אוכל להתקדם, ללמוד, לחיות חיים נורמליים. עם כל הפחד לעזוב מקום שהכרתי, ידעתי שבישראל יהיה לי יותר טוב".

לפני תשע שנים, כשאליאס היה בן 14, הגיעה המשפחה שלו לארץ. בשלב ראשון לקרית-ים ומאוחר יותר, כעבור שנתיים, ללוד. שם, בלוד, התגוררו בני משפחתה של האם. "אני בחיים לא אשכח את ההתחלה", אמר אליאס השבוע. "פה כבר נחשבתי נער, תלמיד כחטיבת ביניים, אבל באתיופיה לא למדתי אפילו כיתה אחת. הייתי צריך להתחיל מאפס. השקיעו בי בבית הספר המון. למדתי אולי 20, 21 שעות ביום. היו ימים שאפילו לא ישנתי בלילה, רק למדתי. לא ידעתי את השפה, בשלב ראשון היה צריך לתרגם לי הכל לאמהרית. לא ידעתי מה זה מסגרת חינוך. הכל היה חדש, שונה".

אבל הקושי, הוא אומר, לא היה בלימודים. על

אני לא מאמינה שאתה עושה את זה, שאתה עולה לישראל. היא התחילה לבכות. בכי חזק. זה היה קשה. בעיקר בשבילה, הקטע הזה שהבן שלה עובד את הבית. היא איבדה קצת את השליטה, אבל אני נשארת רגוע. אמרתי לה: 'אמא, אני הולך למקום שבו אני צריך להיות'."

ולדיסלב נולד ברוסיה. כל ילדותו, לא ידע בכלל שהוא יהודי. לא הסתירו את זה ממנו, אבל גם לא טרחו לספר יותר מדי. "אף אחד לא דיבר אתי על זה", הוא אומר. "יהדות', 'דת', 'ישראל'. שום דבר. בבית, לא חגגנו שום חג יהודי, בטח לא שבת, לא פסח, לא ראש השנה."

אז מה קרה פתאום?

"הגיעה לבקר אותנו חברה של ההורים שלי, מורה באולפן. אז, אני חושב, עלה בפעם הראשונה הנושא שאני יהודי. סיפרו לי. הייתי בערך בן 15. מאותו רגע, התחלתי להתעניין בנושא. סיקרן אותי. רציתי לדעת. מהר מאוד התחלתי לחשוב על עלייה. היה לי ברור שאני חייב להגיע לארץ, להיות פה. אני זוכר שהתחלתי ללכת לכל מיני מפגשים של הסוכנות בימי שבת, לשמוע. למדתי עברית, היסטוריה של ארץ ישראל, התכוננתי."

הרגע הגיע כעבור שנתיים בערך. ולדיסלב היה כמעט בן 17, כאמור, כשהחליט לעלות לארץ, במסגרת תכנית ייחודית של הסוכנות. את רגע הפרידה מהוריו בשדה התעופה, הוא זוכר גם היום. חד וברור. "זאת היתה סיטואציה קשה", הוא אומר. "אני בחיים שלי לא ראיתי את אבא שלי בוכה, עד אותו הרגע. אמא שלי היתה לגמרי שבורה. היה להם ברור שאנחנו נפרדים, שמעכשיו הם יחיו שם ואני אחיה כאן. זה לא קל לאמא ואבא. גם לי זה היה קשה."

הוא עלה לארץ, לקיבוץ רביבים בדרום. היה שם במשך חצי שנה ואז עבר לבאר שבע. למד במכינה של אוניברסיטת בן גוריון לעולים ובסופו של דבר התקבל ללימודי קרימינולוגיה במכללה באשקלון. היה עתודאי וסיים שם לימודי תואר ראשון. לדבריו, "הקושי בקליטה גם במבט לאחור, הוא לא טכני. מכחינה טכנית הסתדרתי מיד, אפילו ידעתי את השפה. הקושי האמיתי היה רגשי. אתה עוזב בית ולוקח זמן עד שאתה בונה בית. משהו ממך תמיד נשאר שם, בצד השני. מצד אחד אתה נפרד מהמשפחה שלך ומהחברים שלך, אתה רחוק מכולם. מצד שני אתה מגיע למקום שבו השפה מוזרה והאנשים אחרים והכל אחרת. אתה צריך להשתלב בתוך החברה החדשה הזאת, בתוך תרבות אחרת. זה לא קל."

אחרי שסיים את לימודי הקרימינולוגיה, החליט ולדיסלב להתגייס לשב"ס. הוא חשב שיוכל ליישם משהו ממה שלמד באקדמיה. שירת ב'עופר' ועכשיו בכלא 'השרון'. כדי לפרנס את עצמו, הוא עובד גם בשמירה ובאבטחה. "חלק מלהיות עולה חדש, זה להתמודד עם מציאות כלכלית מורכבת, מסביר ולדיסלב. אני לא מפונק. אני עושה את זה."

אחת לשנה הוא נוסע לרוסיה, לביקור. אחיו עלה בינתיים לארץ, אבל הוריו נשארו לחיות מעבר לים. בגילם, אומר ולדיסלב, לעזוב את

סמל ולדיסלב שימונוב

"אתה צריך להשתלב בתוך החברה החדשה הזאת, בתוך תרבות אחרת. זה לא קל"

הלימודים, הצליח להתגבר. השונות, העובדה שהוא עולה חדש, זר, בארץ חדשה, בלי אבא - אלה היו הקשיים האמיתיים. וגם, כמובן, הקושי הכלכלי. "זה שלא היה לי אבא היה אולי הדבר הכי קשה", כך אליאס. "העובדה שלא היה מי שיתמוך בי, ברגעים הקשים שלי. אמא שלי קיבלה 3,200 שקל קצבה, ומוזה היא היתה צריכה לפרנס שישה ילדים: לשלם ארנונה, מים, חשמל, לקנות אוכל, בגדים. אני כבר לא יכולתי לעבוד ולעזור לה. הייתי צריך ללמוד. זאת היתה מבחינתי נקודת חולשה."

מה עוד היה קשה?

"זמן קצר אחרי שהגענו לארץ, היינו צריכים לעבור גיור. בגלל שאבא היה נוצרי והטילו כביכול איזה ספק גם בנו. עברנו את הגיור מהר מאד. לא עשיתי מזה סיפור גדול, אבל בכל זאת היה בזה משהו מעליב. אחר כך אמרתי לעצמי שלא יזיק לי ללמוד קצת על יהדות ועל הדת. אין לי מה להפסיד מזה."

והיה כמובן הקושי של 'להיות אתיופי במדינת ישראל'. ישראל, אומר אליאס, לא תמיד מקבלת יפה אתיופים. "מבחינת החברה, יש אנשים שחושבים שאנחנו טיפשים, לא שווים, לא מפותחים, בגלל שבאנו מאתיופיה", הוא טוען. "הם לא מבינים שאנחנו עדה ביישנית. אנחנו אנשים סגורים, לא מראים מה שאנחנו יודעים. גם אני הייתי ממש סגור ורק עכשיו נפתחתי קצת. הרבה שנים, כשהיו שואלים אותי משהו, גם אם הייתי יודע, פחדתי לענות."

מה עם גזענות, נתקלת בזה?

"קרה ששמעתי שקוראים לי 'שחור', או שאומרים על אתיופים 'שחורים'. אני לא נעלב מזה. לא מתייחס לזה בכלל. בשבילי זה צחוקים. שחור זה יפה בעיניי."

אליאס סיים תיכון והמשיך אפילו עד כיתה י"ד. הוא הפך לתלמיד מצטיין. כשהגיע מועד הגיוס שלו לצה"ל, החליט להצטרף לשב"ס. הוא היה סוהר בכלא 'הדרים'. היום, כבר שנתיים הוא משרת בבית סוהר 'אילון'. "שב"ס הפך בשבילי לבית", הוא אומר. "אני לומד פה, מתקדם. זה הבית שלי."

אתה מתגעגע לאתיופיה?

"אני מתגעגע לכפר שגדלתי בו. חצי החיים שלי היו שם..."

תשע שנים אחרי שעלה לארץ, הוא כבר איננו מרגיש עולה חדש. "אני מרגיש את עצמי כצבר", הוא מדגיש. בעוד שלושה חודשים הוא אמור לסיים את שירות החובה שלו. בכל זאת, הוא מתכוון להישאר בשירות בתי הסוהר. "הכוונות שלי הן להגיע הכי רחוק שאפשר. אני שואף קדימה."

לא פה ולא שם

ולדיסלב, 24, עלה לארץ לפני קצת פחות משבע שנים, לבד. הוא היה נער, תלמיד תיכון, בקושי בן 17, כשארזו מזוודה והודיע להורים שלו שהוא נוסע לארץ. "אני זוכר את היום הזה כמו עכשיו", אמר השבוע. "זה משהו שקשה לי לשכוח. אני לא חושב שאשכח את זה פעם. אמא שלי עמדה ואמרה 'וואו,

הכל ולהגיע לארץ חדשה, זה מורכב. "הקושי הכי גדול הוא לנסוע לבקר ולחזור", הוא אומר. "זה כל פעם כאילו להתאקלם מחדש. עוד 'עליה' קטנה. אחרי כל ביקור אצל אמא ואבא לוקח לי שבוע-שבועיים להתאפס. להיכנס שוב לקצב של החיים פה. החיים שם, ברוסיה, הם קצת אחרים. איטיים יותר. פה הכל קורה מהר, הכל משתנה מהר. מעבר לזה שברמה האישית, פה אני לבד. פה יש לי הרבה יותר בעיות על הראש שלי מאשר שם".
הוא עדיין לא מרגיש ישראלי, ולדיסלב, אבל גם

שלי. הרגשתי בהתחלה קצת לא נוח מהמבטים שלהם. אחר כך חשבתי לעצמי 'הנה אני, שבאתי מארגנטינה, עונדת עכשיו מגן-דוד באגף של אסירים בטחוניים. הרגשתי שזהו, ניצחתי...".
ברברה, 19, עלתה מארגנטינה לפני שש שנים. היא נולדה וגדלה באזור קטן ולא מוכר בסנטה פה. ילדות רגילה, היא אומרת. אמא שלה נוצרייה, אביה יהודי. "כל הילדות", היא מספרת, "אפילו לא ידענו שאנחנו יהודים. לא היה לנו מושג. לא חגגנו שום חג. לא ראש השנה, לא חנוכה ולא פסח. לא דיברנו על ישראל. גם את החגים הנוצריים לא במיוחד חגגנו. הנושא של דת לא היה משהו שהתעסקנו בו. אני לא זוכרת שהיו דיבורים על זה".

בשלב מסוים הגיע לבית משפחה של ברברה שליח סוכנות. הוא לימד את ילדי המשפחה לומר בעברית 'שלום'. ההתרגשות היתה גדולה. אביה של ברברה התחיל לדבר בבית על הארץ. שחלום העליה החל קודם עוד וגידים. "היה ברור שהקושי יהיה של אמא", אומרת ברברה. "כל המשפחה שלה שם. השורשים שלה שם. אבל אבא מאד רצה שאחרי הרבה שנים בארגנטינה, נגיע לפה".

והם הגיעו, לפני שש שנים כאמור, לנצרת, שם הם מתגוררים עד היום. "המעבר לא היה קל", מספרת ברברה. "לא ידעתי אפילו את השפה. הייתי צריכה להיפרד מכל החברות שלי, מכל הסביבה שלי. כלכלית, בארגנטינה, המצב שלנו היה טוב. פה, פתאום אנחנו 'עולים חדשים'. ההורים שלי כבר לא במעמד כמו שהם היו שם. אני לא יכולה לבקש מהם כל מה שאני רוצה. זה חלק מלהגיע למקום חדש. היום אני צריכה לעבוד מחוץ לעבודה בשב"ס, כדי שאוכל לקנות כל מה שאני צריכה. זה משהו שלא קיים אצל חבר'ה צברים בגיל שלי אין. לרובם ההורים דואגים".

מה עם קשיי קליטה?

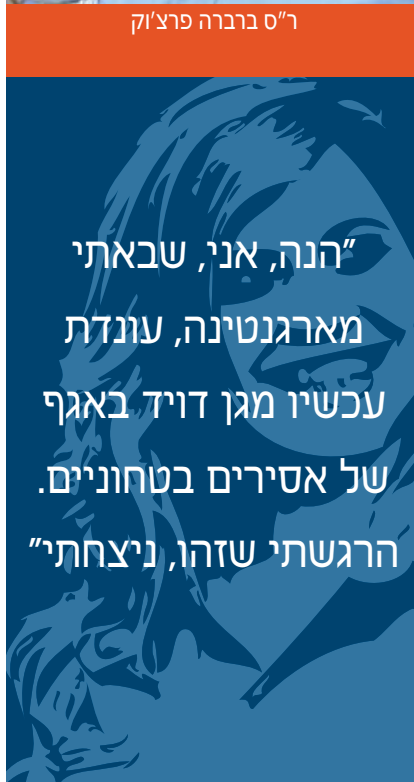
"יש כמוכן את השוני. אני זוכרת, למשל, שהייתי לבושה אחרת מהישראלים. או המבטא שלי. לאט לאט המבטא נחלש, למרות שעכשיו אני יוצאת עם בחור ארגנטינאי, אז אני מדברת הרבה ספרדית והמבטא שוב התחזק. אבל בסך הכל נקלטתי פה היטב. הקושי היה יותר של אמא שלי, בגלל שהיא השאירה את כל המשפחה שלה שם. אנחנו משתדלים שלפחות אמא תטוס לעיתים קרובות לארגנטינה, כדי שהיא תוכל לאסוף שם כוחות".

ברברה חלמה להצטרף לשירות בתי הסוהר עוד לפני גיוסה. קרוב משפחה שלה משרת בארגון. כשהגיע מועד הגיוס והתברר לה שהיא יכולה לשרת כסוהרת חובה - יצאה מגדרה. היא היתה מאושרת. "גם בבית מאד גאים ביי", היא אומרת. "יודעים שזה מה שרציתי לעשות. כל הזמן מתעניינים, איך הולך, איך אני מסתדרת. העובדה שאני שומרת דווקא על אסירים בטחוניים סמלית גם בעיניהם".

באפריל יצאה לקורס סוהרים. אחר כך היא מתכננת לחתום קבע. "עד שאני אהיה נציבה", היא קובעת בחצי-חיוך, "אני מתכוונת להישאר בשב"ס. אני עוד אהיה הנציבה הראשונה שעלתה מארגנטינה..."

ר"ס ברברה פרצ'וק

"הנה, אני, שבאתי מארגנטינה, עונדת עכשיו מגן דוד באגף של אסירים בטחוניים. הרגשתי שזהו, ניצחתי"

"המעבר לא היה קל, לא ידעתי אפילו את השפה. הייתי צריכה להיפרד מכל החברות שלי, מכל הסביבה שלי. פה, פתאום אנחנו 'עולים חדשים'"

לא מרגיש רוסי. "בהתחלה, כשעליתי לארץ, הכל היה עבורי זר", הוא אומר. "עכשיו אני מסתכל על הדברים כמו ישראלי. אני יכול להגיד שבפעם האחרונה שהייתי ברוסיה, כל מה ששם נראה לי מוזר. בסוף אני מסתכל על עצמי מהצד, פה ושם, ואני קולט שאני לא שייך לאף מקום. ברוסיה אני רואה שאני אחר. הם אומרים שם שאפילו יש לי מבטא. אני גם לבוש אחרת ונראה אחר. פה, אין תרבות של לבוש - כל אחד הולך איך שבא לו - אבל מיד מזהים שלא נולדתי כאן. גם לפי המבטא. פה אני רוסי ושם אני ישראלי. אני איפשהו באמצע. לא פה ולא שם".

מגן-דוד על הצוואר

לא מזמן קיבלה ר"ס ברברה פרצ'וק, סוהרת בכלא 'גלובע', מתנה מחברה. שרשרת ועליה תליון של מגן-דוד. ברברה, סוהרת באחד האגפים שמאכלס אסירים בטחוניים בכלא, התרגשה מאד. רק לאחרונה השלימה את תהליך הגיור שלה. התליון ועליו מגן-דוד, היה סמלי בעיניה. היא ענדה את השרשרת והגיעה אתה לאגף. האסירים הבטחוניים נעצו בה עיניים. התעכבו על השרשרת החדשה. "אני לא יודעת אם הם שמו לב שהחלפתי שרשרת", אומרת ברברה. "אולי זה היה רק בראש